

65
1864-2024

POLTAVA UNIVERSITY OF
ECONOMICS AND TRADE

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ХХІ СТОЛІТТІ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XLIX Міжнародної наукової конференції
студентів та аспірантів
(м. Полтава, 23 квітня 2026 року)

Полтава
2026

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ (ПУЕТ)

*Присвячено 65-й річниці
Полтавського університету
економіки і торгівлі*

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
НАУКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ
ОСВІТИ У ХХІ СТОЛІТТІ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
XLIX Міжнародної наукової конференції
студентів та аспірантів

(м. Полтава, 23 квітня 2026 року)

**Полтава
ПУЕТ
2026**

УДК 001:378.014.61"20"(477.53)(082)

A43

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Полтавського університету економіки і торгівлі ЗАБОРОНЕНО

Видано відповідно наказу по університету № 11-Н від 28 січня 2026 року.

Організаційний комітет конференції

Голова організаційного комітету – **Н. С. Педченко**, д-р екон. наук, професор, перший проректор.

Заступник голови організаційного комітету – **Н. І. Манжура**, завідувач науково-організаційного відділу.

Члени організаційного комітету:

Ю. С. Матвієнко, канд. пед. наук, проректор з науково-педагогічної роботи;

С. В. Гаркуша, д-р техн. наук, професор, в. о. директора Навчально-наукового інституту міжнародної освіти;

О. В. Гасій, канд. екон. наук, доцент, директор Навчально-наукового центру забезпечення якості вищої освіти;

Т. П. Гудзь, д-р екон. наук, професор, директор Навчально-наукового центру підготовки кадрів вищої кваліфікації;

С. І. Нестуля, д-р пед. наук, професор, директор Навчально-наукового інституту лідерства;

Ю. В. Перегуда, директор Міжнародного науково-освітнього центру;

А. С. Ткаченко, д-р техн. наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту денної освіти;

Л. С. Франко, канд. екон. наук, директор Полтавського фахового коледжу Полтавського університету економіки і торгівлі;

В. Л. Шимановська, директор Навчально-наукового інституту заочно-дистанційного навчання;

Д. С. Семикоз, начальник відділу мультимедійного забезпечення;

М. О. Двірник, голова Студентської ради університету;

С. О. Дудник, голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених;

Д. А. Посполітак, голова Наукового товариства студентів.

Редакційна колегія

Головний редактор – **О. О. Нестуля**, д-р іст. наук, професор, ректор.

Заступник головного редактора – **Н. С. Педченко**, д-р екон. наук, професор, перший проректор.

Відповідальний секретар – **Н. І. Манжура**, завідувач науково-організаційного відділу.

Відповідальний редактор – **Л. М. Діденко**, в. о. директора Центру інформаційного забезпечення освітнього процесу.

А43 **Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті: тези доповідей XLIX Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів (м. Полтава, 23 квітня 2026 р.).** – Полтава: ПУЕТ, 2026. – 1232 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-R). – Текст укр., англ. мовами.

ISBN 978-966-184-490-1

Збірник містить тези доповідей XLIX Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів. Проблеми, порушені авторами публікацій, вирізняються своєю актуальністю та новизною наукових підходів. Увагу зосереджено на висвітленні результатів наукових досліджень у різних галузях науки та якості вищої освіти.

УДК 001:378.014.61"20"(477.53)(082)

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.*

ISBN 978-966-184-490-1

© Полтавський університет економіки і торгівлі, 2026

<i>М. О. Тищенко</i>	
Цифровізація як інструмент менеджменту на підприємстві	629
<i>В. В. Федоскін</i>	
Когнітивно-поведінкова модель адаптивного управління підприємством.....	631
<i>А. Ю. Фелоненко</i>	
Культурні детермінанти ціннісних орієнтацій суспільства у кроскультурному менеджменті	633

СЕКЦІЯ 12. ПРАВО Й СУСПІЛЬСТВО: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

<i>М. С. Білодід</i>	
Позитивні зобов'язання держави щодо захисту права на життя в умовах воєнних конфліктів (за статтею 2 ЄКПЛ).....	637
<i>Д. П. Величко</i>	
Право на опір (Ius Resistendi) у козацьких повстаннях проти свавілля влади через призму філософії природного права	640
<i>Є. В. Вісич</i>	
Співвідношення природного і позитивного права: теоретико-філософський аспект	644
<i>Д. Ю. Власенко</i>	
Міжнародна відповідальність держави за воєнні злочини: проблеми імплементації у національне кримінальне законодавство	647
<i>Д. О. Глек</i>	
Правове забезпечення публічного управління в умовах воєнного стану: адаптація європейських підходів.....	649
<i>В. С. Горбатенко</i>	
Юридична відповідальність за екологічні правопорушення в Україні: теоретичні засади та практика застосування	652

<i>А. В. Гудима</i>	
Трансформація правової основи місцевого самоврядування в процесі децентралізації влади в Україні	655
<i>В. П. Дворянов</i>	
Проблеми дотримання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в контексті російсько-української війни	661
<i>Я. Дерє</i>	
Генезис міжнародного кримінального правосуддя: від перших трибуналів до інституційних засад спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України	666
<i>К. Р. Дулич</i>	
Імплементация міжнародних стандартів захисту прав людини у національне законодавство	669
<i>К. Р. Дулич</i>	
Право і мораль: чи може закон бути несправедливим?	672
<i>А. О. Макогон</i>	
Правозастосовча діяльність: поняття та ознаки	678
<i>У. А. Мацура</i>	
Мова ворожнечі як виклик кримінально-правовому регулюванню	680
<i>В. А. Орел</i>	
Способи та форми візуалізації у юридичній аргументації	683
<i>А. В. Сайнчук</i>	
Розвиток моделей місцевого самоврядування: від історичних концепцій до сучасних практик	689
<i>К. С. Чубарова</i>	
Економічні чинники участі жінок у терористичній діяльності	691
<i>Д. О. Шульгіна</i>	
Принципи права як основа функціонування правової системи: сучасний теоретико-практичний аналіз	695

дійним впливам та пропаганді держави-агресора. З іншого боку, важливо не допустити поширення дискримінаційних висловлювань щодо окремих груп населення, що може призвести до соціальної напруженості.

Відтак, з метою підвищення ефективності протидії мові ворожнечі доцільним є: розроблення законодавчого визначення поняття «мова ворожнечі»; гармонізація кримінального законодавства України з європейськими стандартами; удосконалення механізмів фіксації та доказування злочинів пов'язаних із поширенням мови ворожнечі в інтернеті; підвищення рівня правової культури та правосвідомості суспільства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Кримінальний Кодекс України № 2341-III від 05.04.2001. Дата оновлення: 17.07.2025 (дата звернення: 18.03.2026). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Рекомендація CM/REC Комітету Міністрів державам-членам щодо боротьби з мовою ворожнечі 2022. С. 6. URL: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-rec-2022-16-on-combating-hate-speech-ukrainian-versi/1680a9b672>.
3. Аналіз національних заходів протидії мові ворожнечі в Україні Проект, 18/01/2022 с.34 URL: https://eunighbourseast.eu/wp-content/uploads/2022/01/report_hate-speech-ukraine-ukr-draf_20220118.pdf.
4. Практика розслідування в Україні злочинів, вчинених з мотивів нетерпимості. URL: [https://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82-](https://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82-.).

СПОСОБИ ТА ФОРМИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ У ЮРИДИЧНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ

***В. А. Орел, аспірантка відділу теорії держави і права
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН
України***

Сучасна правова система перебуває на перетині двох парадигм – традиційної текстоцентричної та новітньої візуально орієнтованої. Історично право сформувалося як система склад-

них вербальних конструкцій, у межах яких норми, аргументи та судові рішення набувають змісту через текст.

Водночас в умовах «візуального повороту», така модель дедалі частіше виявляється недостатньою для ефективного сприйняття, аналізу та інтерпретації правової інформації. Зростання обсягів нормативного матеріалу, ускладнення юридичних конструкцій та запит на доступність права для широкої аудиторії актуалізують потребу в нових підходах до комунікації – зокрема, у використанні візуалізації правових аргументів. Інфографіка, схеми, діаграми та інші візуальні інструменти дозволяють не лише стисло й наочно відобразити складні правові процеси, а й структурувати інформацію, виявляти логічні зв'язки та зменшувати когнітивне навантаження [1].

Метою цієї роботи є систематизація форм візуалізації юридичних аргументів за критерієм цільової функції та визначення їх ролі в сучасній юридичній науці і практиці. Зауважимо, що під способом розуміємо технічний або медійний засіб передачі інформації (фото, схема, діаграма), тоді як форма – це функціонально визначена модель використання таких засобів у юридичній аргументації.

У цьому контексті візуалізація постає не як допоміжний елемент, а як самостійний інструмент правової аргументації та комунікації, що активно розвивається в межах міждисциплінарного напрямку юридичного дизайну, поєднуючи підходи юриспруденції, інформаційного дизайну та цифрових технологій [4].

Пропонуємо розглядати візуалізацію правових аргументів у трьох основних формах (за цільовою функцією).

Перша форма – візуалізація доказів – передбачає використання фото-, відео- та графічних матеріалів як елементів правової аргументації. У сучасній теорії аргументації М. Новак (M. Novak) описує концепцію мультимодальної аргументації, в якій аргументи можуть передаватися не лише текстом, а й за допомогою різних медіа, де один або кілька структурних елементів аргументу (засновки, ілюстрації, підтвердження) подані у графічній формі [10].

З метою набуття візуальним матеріалом аргументативного значення у правовому дискурсі, він повинен відповідати таким умовам: 1) принципу ненадлишковості (зображення має не дублю-

вати текст, а доповнювати його новою інформацією, що сприяє переходу від засновків до висновку) [8]; 2) необхідності семіотичного перекладу (для включення у структуру правового силіогізму зміст візуального матеріалу інтерпретується у вербальній формі); 3) семантичній щільності (деякі візуальні аргументи є відносно однозначними (наприклад, відеозапис правопорушення), тоді як інші мають високий рівень інтерпретаційної складності) [10].

У правозастосуванні візуальні аргументи можуть підтверджувати факти (демонстрація наслідків порушення правил безпеки) або підтримувати аксіологічні (ціннісні) твердження, апелюючи до соціальних чи моральних уявлень аудиторії [8].

Наприклад, структурування та візуалізація доказів у справах про ДТП, на думку адвокатки Л. Гриценко відіграють ключову роль у підвищенні ефективності юридичної аргументації, оскільки дозволяють систематизувати значні обсяги різнорідної інформації та забезпечити її логічну узгодженість на всіх стадіях процесу – від подання доказів до апеляційного та касаційного перегляду. Як засвідчує представлена нею практика, впорядкування доказів за хронологією або відповідно до предмета доказування, їх візуалізація у вигляді таблиць, схем чи кольорового маркування суттєво спрощують аналіз матеріалів справи, дозволяють виявляти прогалини та суперечності, а також підсилюють переконливість позиції сторони [2].

Друга форма – структурна візуалізація аргументації – охоплює спеціалізовані програмні інструменти, розроблені в рамках напряму AI & Law. Вони дозволяють графічно візуалізувати так звані «схеми аргументації» [11], взаємозв'язки між доказами та відношення між засновками і висновками.

Окремим різновидом є діаграми конфлікту (conflict diagrams), які використовуються для аналізу перехресного допиту в суді для графічного відображення аргументів та контраргументів сторін і виявлення логічних суперечностей у показаннях [12].

Структурне юридичне візуалізування (structural legal visualization) спрямоване на відображення будови правових норм і процедур у вигляді ієрархічних або сценарних схем. Динамічні моделі відображають зміну правового статусу суб'єкта у часі (наприклад, послідовність етапів кримінального процесу). Статичні моделі демонструють структурні взаємозв'язки між правовими

нормами або інститутами, дозволяючи поступово деталізувати складні правові конструкції [7].

Теоретичним інструментом у цьому контексті є «Норм-граф» (Norm-graph) – семантична візуалізація юридичної онтології. Норм-графи дозволяють інтерактивно розкласти правову норму на елементи та за допомогою автоматичного алгоритму субсумпції виявляти правові конфлікти між, наприклад, бізнес-планом стартапу та чинним законодавством, маркуючи проблемні вузли попереджувальними знаками [13].

У межах цієї форми окремої уваги заслуговує впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) у діяльність судів, відкриваючи нові можливості для підвищення ефективності судочинства, передусім через автоматизацію повторюваних робочих процесів та оптимізацію обробки великих масивів даних. Відповідно до Положення про використання технологій штучного інтелекту працівниками Апарату Верховного Суду (Наказ від 08.12.2025 № 117) [5] та Зasad використання інструментів штучного інтелекту у Вищому антикорупційному суді (наказ № 56 від 19.12.2024) [3], ШІ може застосовуватися для підготовки проектів процесуальних документів, узагальнення судової практики, аналізу нормативної бази, а також для пошуку релевантної інформації. Особливе значення має здатність ШІ здійснювати візуалізацію даних (у вигляді графіків і діаграм), що дозволяє суддям і працівникам апарату швидше орієнтуватися у складних фактичних обставинах справи, виявляти закономірності та формувати більш обґрунтовані висновки. Водночас такі інструменти розглядаються як допоміжні й не підміняють дискреційні повноваження суду, що відповідає принципам незалежності суддів та забезпечення справедливого судового розгляду.

Третя форма – практичний юридичний дизайн та інфографіка – активно розвивається в рамках legal design, орієнтованого на створення зрозумілих юридичних документів та інтерфейсів. Найпоширенішими з-поміж них є:

- блок-схеми процесів (concept flow) – алгоритми прийняття юридичних рішень;

- хронологічні шкали (timelines) – часова структура правових процедур або дії договорів [9];
- візуалізовані договори – поєднання тексту з графічними елементами та ілюстраціями;
- символічні правові знаки (дорожні знаки, маркування продукції) – передача нормативних вимог без складного текстового опису [6].

Водночас візуалізація має певні обмеження. Надмірне спрощення може призводити до спотворення правового змісту. Високий рівень абстракції окремих правових понять («вина», «суверенітет» та ін.) ускладнює їх графічне відображення. Крім того, будь-яке зображення несе елемент авторської інтерпретації і може слугувати засобом маніпулятивного фреймінгу аргументів.

Отже, візуалізація правових аргументів є важливим інструментом модернізації правової комунікації. Запропонована типологія дозволяє виокремити три функціонально відмінні форми візуалізації правових аргументів. Попри певний консерватизм юридичної професії та обмежені можливості графічних засобів у відображенні абстрактних правових понять, інтеграція візуальних рішень поступово стає невід’ємною частиною сучасної юридичної освіти, науки і практики. Поєднання текстових і візуальних засобів дозволяє точніше відображати структуру юридичних міркувань, підвищувати зрозумілість правових матеріалів і забезпечувати ширший доступ до права.

Список використаних інформаційних джерел

1. Юридична газета: Візуалізація інформації: що, чому, навіщо, як. URL: <https://7aac.gov.ua/yuridichna-gazeta-vizualizaciya-informaci%D1%97-shho-chomu-navishho-yak/> (дата звернення: 31.03.2026 р.).
2. Гриценко Л. Докази у справах про ДТП: про значення візуалізації та структурування даних (02.06.2024). Вища школа адвокатури НААУ: веб-сайт. URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/grytsenko-lyudmyla/articles/dokazi-u-spravax-pro-dtp-pro-znacennia-vizualizaciyi-ta-strukturuvannia-danix> (дата звернення: 01.04.2026 р.).

3. Засади використання інструментів штучного інтелекту у Вищому антикорупційному суді. Наказ № 56 від 19.12.2024. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/documents/orders/19.12.2024_56.pdf.
4. Орел В. А. Візуалізація у структурі юридичної аргументації. Політичні трансформації сучасного суспільства : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 12 березня 2026 р.). Полтава : ПДАУ, 2026. С. 311–315. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/16335>.
5. Положення про використання технологій штучного інтелекту працівниками Апарату Верховного Суду. Наказ від 08.12.2025 № 117. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf.
6. Пряміцин В. Тенденції розвитку юридичного дизайну в Україні та світі. Юридичний бюлетень. 2021. Вип. 22. С. 178–185. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.22.23>.
7. Čyras V., Lachmayer F., Lapin K. Structural Legal Visualization, *Informatica* 26(2015), no. 2, 199–219. DOI: <https://doi.org/10.15388/Informatica.2015.45>.
8. Grancea I. (2017). Types of Visual Arguments. *Argumentum. Journal of the Seminar of Discursive Logic, Argumentation Theory and Rhetoric* 15 (2): 16-34, 2017. URL: [https://www.fssp.uaic.ro/argumentum/Numarul%2015%20issue%202/02_I_Grancea_tehno%20\(1\).pdf](https://www.fssp.uaic.ro/argumentum/Numarul%2015%20issue%202/02_I_Grancea_tehno%20(1).pdf).
9. McLachlan S., & Webley L. C. (2021). Visualisation of law and legal Process: An opportunity missed. *Information Visualization*, 20(2-3), 192-204. DOI: <https://doi.org/10.1177/14738716211012608>.
10. Novak M. (2021). Visual as Multi-Modal Argumentation in Law. *Bratislava Law Review*, 5(1), 91-110. <https://doi.org/10.46282/blr.2021.5.1.187>.
11. Walton D. Visualization Tools, Argumentation Schemes and Expert Opinion Evidence in Law (February 10, 2011). DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1759320>.
12. Walton D. (2018). Conflict diagrams for cross-examination dialogues. *Argumentation and Advocacy*, 54(3), 199–218. <https://doi.org/10.1080/00028533.2018.1442977>.
13. Burkhardt D., & Nazemi K. (2019). Visual legal analytics – A visual approach to analyze law-conflicts of e-Services for e-Mobility and transportation domain. *Procedia Computer Science*. Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.01.170>.